

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/dodatki-historyczne-do/60295,Zanim-nastala-wolnosc-6-Dyplomacja-bez-panstwa.html>

26.02.2026, 23:59

Zanim nastala wolność (6). Dyplomacja bez państwa

Szósty z serii dodatków prasowych Oddziału IPN w Krakowie do „Dziennika Polskiego” - 23 października 2018

23.10.2018

- dr Monika Komaniecka-Łyp, *Działalność zagraniczna Naczelnego Komitetu Narodowego*
- dr Rafał Opulski, *Komitet Narodowy Polski. Roman Dmowski toczył wojnę o Polskę w gabinetach zachodnich dyplomatów*
- Robert Murzyn, *Ignacy Jan Paderewski, wirtuoz fortepianu i polityki*
- dr Cecylia Kuta, *Generalny Komitet Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce*
- dr Rafał Opulski, *Powrót sprawy polskiej na arenę międzynarodową*
- dr hab. Henryk Głębocki, *Z misją do Lenina i Trockiego*
- dr Michał Wenklar, *W Wiedniu i Berlinie*

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

ZANIM NASTAŁA WOLNOŚĆ

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ
Ochłodził w Warszawie

DYPLMACJA
BEZ PAŃSTWA

Wtorek 23/10/2018 CZĘŚĆ 6

DZIAŁALNOŚĆ ZAGRANICZNA NKN

MONIKA
KOMANECKA-LYP

Powstały 16 sierpnia 1914 r. w Krakowie Naczelny Komitet Narodowy, jako polityczne zaplecze Legionów Polskich podległemu ów. akcją zagraniczną. Był to działacz o charakterze dyplomatycznym w wielu krajach Europy i Ameryki: Anglii, Francji, Włoszech, Szwajcarii, Szwecji, Danii, Holandii, Niemczech, Turcji, Bułgarii, na Węgrzech oraz w Brukseli i Stanach Zjednoczonych.

Główna gałeczka

Aktywność zagraniczna NKN miała na celu doprowadzenie do realizacji głównego ideału politycznego NKN, czyli odbudowy Polski w oparciu o Austrię. Chodziło również o przedstawienie Komitetu na arenie międzynarodowej jako głównego reprezentanta sprawy polskiej.

Uważano bowiem, że w wyniku wojny nastąpi przesunięcie granic, a sprawa polska zostanie rozstrzygnięta na korzyść polojęzycznych. W tym celu powołano emisariuszy zagranicznych ośrodkach mieszkających delegatów oraz placówki w niektórych krajach. Delegat podległ Sekretarzowi Generalnemu NKN, ich zadaniem było prowadzenie akcji informacyjnej o działalności Komitetu poprzez organizowanie odczytów, spotkań, wydawanie broszur i publikacji.

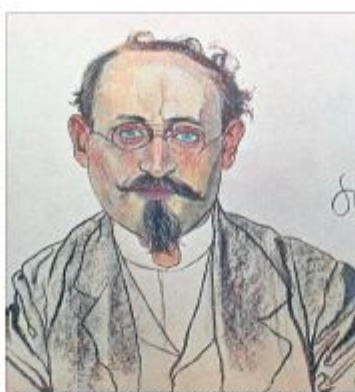
Państwa sojusznicze

Do krajów sojuszniczych NKN zaliczał Niemcy, Turcję, Bułgarię oraz Węgry. W Berlinie funkcjonowała placówka prasowo-informacyjna zorganizowana przez publicystę Wilhelma Feldmanna. Udało mu się nawiązać znaczące kontakty w krę-

gach politycznych i intelektualnych Niemiec. Ostatecznie jednak jego misja zakończyła się niepowodzeniem, ponieważ politycy niemieccy nie chcieli popierać koncepcji odrodzenia Polski w oparciu o Austrię.

W Bułgarii placówką NKN zorganizował dr Tadeusz Stanisław Gembowski, polski sławista i znawca stosunków bałkańskich. Działała pod nazwą Ekspozytura Błura Prasowa w Sofii od września 1915 r. i liczyła 20 osób, zarówno Polaków, jak i Bułgarów. Prowadziła szeroką akcję propagandową wśród Bułgarów, wydawała własne pismo „Jedyną Polskę”, opublikowano łącznie 500 artykułów. Działalność ta miała pozytywny aspekt dla sprawy polskiej, ponieważ – według sprawozdania z 1917 r. – rząd Bułgarii ponosił sprawę polską w rozmowach z Niemcami. W Turcji NKN nie miał swojego przedstawicielstwa ani delegata, ale działalność publicystyczno-propagandową prowadził tuż. Mackiewicz. Miał on zaistnieć w kręgach lokalnych władz do uchwalenia aktów poparcia dla utworzenia samodzielnego państwa polskiego (zyskało 30 deklaracji). Zamierzano również zorganizować spotkanie parlamentarzystów polskich i węgierskich, ale nie doszło ono do skutku i placówka zakończyła działalność w lipcu 1917 r.

Węgry miały dla NKN bardzo duże znaczenie, ponieważ w momencie wybuchu wojny były przeciwnie koncepcji austro-polskiej. Podjęto więc próby zmiany ich stanowiska przez oddziaływanie oddolne. W Budapeszcie utworzono stałą placówkę NKN (1915–1917), której kierownikiem został publicysta Tadeusz Stamirowski, a jej informatorom prasowym – Jan Dąbrowski. Delegat skupił się na akcji politycznej, czyli dta-

Wilhelm Feldmann – publicysta, krytyk, historyk literatury i działacz żydów sikag o ruchu asymilacyjnego, prowadził placówkę informacyjną NKN w Berlinie. Tu na obrazie Stanisława Wyspiańskiego

liność wśród opozycji rządowej. W tym celu przekonywał lokalne władze do uchwalenia aktów poparcia dla utworzenia samodzielnego państwa polskiego (zyskało 30 deklaracji). Zamierzano również zorganizować spotkanie parlamentarzystów polskich i węgierskich, ale nie doszło ono do skutku i placówka zakończyła działalność w lipcu 1917 r.

Państwa neutralne

Działalność NKN najlepiej mogła się rozwijać w państwach neutralnych: Szwajcarii, Holandii, krajach skandynawskich oraz Stanach Zjednoczonych.

W Szwajcarii pierwszą biuro NKN powstało w 1914 r. w Lucernie, będącym ośrodkiem życia emigracyjnego Polaków

wiecz, utrzymujący dobre kontakty z prasą szwedzką oraz ze środowiskami politycznymi. W Danii nie powstało oficjalne przedstawicielstwo NKN, ale działalność prowadził tutaj Jan Karasiewicz wysłany przez Komitet Obrony Narodowej w USA. Do Holandii udał się z misją dr Jan Włodzik, ale nie miał tam placówki dyplomatycznej. Austro-Węgry napotykał trudności w postaci konfiskaty listów.

W momencie wybuchu wojny w Stanach Zjednoczonych znajdowała się najbliższa Polonii oraz prężnie rozwijała się organizacja NKN, ale był to nie poparcie powstałego w USA w 1914 r. Komitetu Obrony Narodowej, który stanowił porozumienie socjalistów, narodowców i katolików. Do Stanów przybył dwaj delegaci NKN: Feliks Młynarski i Artur Hausner, którym udało się pozyskać Polonię, ale ostatecznie musieli oni pozostać neutralni ze względu na neutralność Stanów Zjednoczonych. Główną formą działalności Poloni były więc apolityczne akcje zbierania środków finansowych. Delegaci NKN starali się wykorzystać tę formę aktywności na rzecz reprezentowanej przez nich sprawy. 19 lutego 1915 r. z inicjatywy Marceliny Sembrich-Kochańskiej w Nowym Jorku zawiązała się Komitet Pomocy dla Polski, który przesłał do NKN w Krakowie 50,5 tys. koron z przeznaczaniem na ofiarę wojny. Ostatecznie jednak NKN nie otrzymał poparcia w USA. Głównym przeciwnikiem okazał się Ignacy Paderewski, który 15 kwietnia 1915 r. przybył tutaj jako delegat Komitetu Generalnego Pomocy dla Ofiar Wojny w Polsce w Waszyngtonie i zdobył wsparcie Poloni i administracji amerykańskiej.

Państwa Ententy

Działalność NKN na terenie państw Ententy, czyli walczących z Austro-Węgrami, była tajna i polegała na wspieraniu ośrodków, które uchodziły za apolityczne, a za cel stawiały sobie informowanie o Polsce.

We Francji dominującą pozycję mieli zwolennicy Romana Dmowskiego. Mimo to działały tutaj grupy proaustriackie, m.in. Komitet Wolnej Polski, zorganizowany przez dr. Bolesława Motza, który wydawał dwa pisma.

W Wielkiej Brytanii od 1914 r. działał Polski Komitet Informacyjny, który początkowo zajmował się głównie niesieniem pomocy Polakom internowanym w tym państwie. Od końca 1915 r., kiedy do Londynu przybył August Zaleski, przekształcił się w organizację o charakterze informacyjno-propagandowym. Publikowano broszury i inne wydawnictwa, które docierały do brytyjskich dziennikarzy i polityków, przybliżając im sprawę niepodległości Polski.

Białoruś

Akcja zagraniczna Naczelny Komitet Narodowy nie zakończyła się powodzeniem. Koncepcja proaustriacka nie zyskiwała poparcia ze względu na zarzut ulegania przez Austro-Węgry swojemu so-

jusznikowi, czyli Niemcom. Niewątpliwie pozytywnym aspektem działalności Naczelny Komitet Narodowy było zainteresowanie społeczeństw zagranicznych sprawą polską, były to pierwsze próby funkcjonowania prawdziwej dyplomacji, która polczyła świat, że Polacy są narodem, który potrafił się zorganizować i walczyć o własne państwo.

Pliki do pobrania

Zanim nastała wolność (6). Dyplomacja bez państwa (pdf, 12.77 MB)